

Kieffer-Kostanecka, Maria

Polak pierwszym autorem europejskim historii Persji

Notatki Płockie 22/4-92, 45-46

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Polak pierwszym autorem europejskim historii Persji

Podczas wizyty gości z Iranu w Polsce — na przyjęciu w Pałacu Rady Ministrów w Warszawie w dniu 22 sierpnia 1977 r. w przemówieniu Szachinszacha Mohammada Rezy Pahlavi znalazł się ustęp następujący:

„...jedno z najważniejszych badań dotyczących historii Iranu, dokonane było właśnie przez polską naukę. Wystarczy, jeśli tu wymienię wspaniałe dzieło poświęcone historii Cesarstwa Iranu, jakie ukazało się dokładnie 250 lat temu, autorstwa Tadeusza Krusińskiego. Dzieło to można zakwalifikować jako prekursorskie w europejskich studiach nad historią Iranu”.

W ten sposób zwrócono uwagę na ciekawe, choć może zapomniane czy nie dość doceniane wspaniałe dzieło poświęcone historii Cesarstwa Iranu, jakie ukazało się dokładnie 250 lat temu, autorstwa Tadeusza Krusińskiego. Dzieło to można zakwalifikować jako prekursorskie w europejskich studiach nad historią Iranu. W każdym bądź razie bibliografie polskie (np. Estreicher) nie notują tej pracy jako drukowanej. Na podstawie tego niewydanego oryginału wydrukowano w 1728 r. francuski przekład jezuity Du Cerceau, później ukazały się przekłady: holenderski i niemiecki. Przekład turecki, dokonany przez samego autora, wyszedł bez podania jego nazwiska, na co uskarżał się Krusiński. Przekłady te dowodzą, że praca Krusińskiego została wysoko oceniona przez współczesnych.

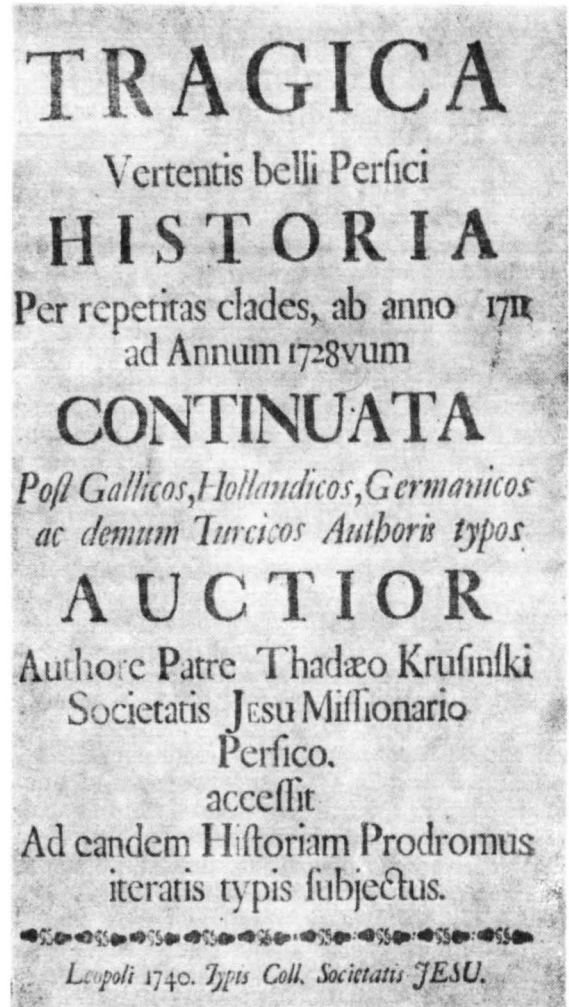
Prace drukowane Krusińskiego to m.in.:

1. *Tragica vertentis belli persici historia...* Leopoli 1740
2. *Prodromus ad tragicam vertentis belli persici historiam...* Leopoli 1740.

Obie wymienione pozycje znajdują się w Bibliotece im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego. Dzieło wymienione w punkcie 2 Biblioteka posiada w 2 egzemplarzach z odmiennymi wariantami tekstu.

Jeśli chodzi o informacje, dotyczące Krusińskiego — obszerny, wartościowy szkic p.t. „*Xiądz Krusiński*” napisał Feliks Kazimierz Zieliński, prawnik i krytyk literacki, jeden z współredaktorów czasopisma naukowego „*Biblioteka Warszawska*”. Nie był on bliskim krewnym Gustawa Zielińskiego, choć pochodził z tej rozgałęzionej na Mazowszu rodziny. Wstęp do tego szkicu, napisany w 1841 r. zachował do dziś pewną aktualność:

„Kiedy na wschodzie coraz się bardziej rozwidnia, kiedy wypadki tam zachodzące na losy Europy przeważny wpływ wywierać zaczynają,

Karta tytułowa głównego dzieła T. Krusińskiego: „*Tragiczna toczącej się wojny perskiej historia*”, wydane w 1740 r. po łacinie.

nie obojętnym zapewne będzie dla czytającej publiczności, wskrzeszenie pamięci rodaka, który długi czas przebywał na teatrze zajmujących nas wydarzeń, był świadkiem ważnych rewolucji i potomności zachować je umiał; a którego dzieło dziś zapomniane, więcej wschód poznać dają, niż relacje niejednego z turystów”.

Następnie Zieliński analizuje pracę Krusińskiego, świadka ówczesnych wydarzeń w Persji i przewrotu, który doprowadził do objęcia władzy przez Afganów. Dzieło Krusińskiego: *Tragiczna toczącej się wojny perskiej historia*, pisane po łacinie, składa się z 3 części. W pierw-

PRODROMUS

Ad Tragicam Vertentis Belli
Perfici Historiam

Seu

Relatio Turcico-Perficæ

Legationis.

Quam ad Perficam Regem Szah
Sultan Hufsein

DURRY

EFFENDI

*Missionis
ad Charak
1740.*

Solemniter administravit.

& Redux è Perfide Turcarum Imperatori
Achmet III. in scripto consignavit.

ex Turcico Latine Facta.

Opera Patris Judæ Thadæi Krusiński Societatis
JESU Missionarii Perfici
Secunda Impressio Correctior.

Leopoli Typis Coll. Societatis JESU 1740.

Karta tytułowa dzieła T. Krusińskiego: „Posłaniec do wojny perskiej” wydane w 1740 r. po łacinie.

szej autor rozważa przyczyny upadku monarchii perskiej, w drugiej — opisuje wojnę z Afganami (do 1725 r.), w trzeciej pisze o innych współczesnych wydarzeniach: Krusiński zbierał również materiały do historii stosunków dyplomatycznych polsko-perskich. Większa część tych materiałów zaginęła w Persji w czasie zamieszek. Autor zdążył zamieścić tylko krótką rozprawkę: O legacjach polsko-perskich po łacinie w drugim swoim dziele: Prodrumus... (Posłaniec do tragicznej toczącej się wojny perskiej historii...). Zanotował nawet zabawny epizod. Zdarzyło się, że funkcję posła polskiego powierzono przypadkowemu kandydatowi, nieorientowanemu należycie w polityce polskiej. Poseł ów przybył na dwór perski; zapytany przez szacha o imię króla polskiego, nie mógł sobie tego przypomnieć. Wiedział tylko o nad-

zwyczajnej sile Augusta II Mocnego. Nie tracąc pewności siebie poseł odpowiedział szachowi, że król polski nazywa się Łamiący Podkowy (Nal-Kyran). Odtąd w Persji stało się to przydomkiem królów polskich.

Osoba autora również warta jest przypomnienia. Tadeusz Krusiński (1675-1757), właściwie Jan, (Tadeusz to przybrane imię zakonne). urodził się na Kujawach, prawdopodobnie w Jarantowicach koło Radziejowa, w rodzinie szlacheckiej. Kształcił się w Krakowie. Mając 16 lat wstąpił do jezuitów. Dalsze studia odbywał w Jarosławiu, Lublinie i w Krakowie. Posiadał zdolności lingwistyczne i praktyczną znajomość sztuki lekarskiej. Z tego powodu władze zakonne w 1705 r. wysłały Krusińskiego jako misjonarza do Persji na wizytację placówek misyjnych. Zainteresowania Krusińskiego, zdolnego i bystrego obserwatora, objęły szerszy zasięg, niż tylko cele misyjne. Stał się uczonym orientalistą, badaczem historii Persji. Oprócz łaciny opanował języki: perski, turecki, armeński, grecki, włoski, znał także francuski i rosyjski. Zdobył sobie poważanie w Persji, leczyl dostojników; korzystano również z jego usług jako tłumacza: Z tego powodu czuł się bezpiecznie w Persji w czasie zamieszek politycznych w latach 1721-1725. Dużo podróżował: zwiedził Persję, Turcję, Mezopotamię, Syrię, Palestynę, Grecję i inne. Przyjeżdżał również do kraju, z kilkoma nawrotami przebywał na wschodzie do 1728 r. W tym czasie zachorował. Wobec toczącej się w dalszym ciągu wojny w monarchii perskiej wrócił do Polski. Jezuita francuscy chcieli go wysłać ponownie na swój koszt do Persji, lecz Krusiński pozostał w kraju. Zajął się pracą naukową, piastował różne urzędy w kolegiach jezuitckich. Zmarł w Zbrzeziu koło Kamieńca Podolskiego.

Krusiński był nie tylko historykiem, lecz także językoznawcą. W jego dziele można znaleźć wiele uwag dotyczących języka perskiego. Zdobył sobie niegdyś opinię wybitnego orientalisty, dziś przypomnianego przez szachinszacha, gościa z współczesnej Persji — Iranu.

LITERATURA

- 1) Estreicher: Bibliografia polska t. XX, s. 304.
- 2) Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie t. 2 s. 423.
- 3) J.M. Quérard: La France littéraire, t. 2 s. 619.
- 4) Feliks Zieliński: Xiądz Krusiński. Wiadomość historyczna. W: „Biblioteka Warszawska” 1841 t. 4 s. 375.
- 5) Bronisław Natoński: „Krusiński Tadeusz”. W: Polski Słownik Biograficzny t. XV s. 426.